

خاطرات دکتر حسن روحانی

مسعود جوادیان

خاطرات دکتر حسن روحانی، جلد اول

۱۳۴۱-۱۳۵۷

تهران، کمیل، چاپ هفتم ۱۳۹۲

حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسن روحانی خاطرات خود را در سال ۱۳۸۷ منتشر کرده است. در این کتاب آمده است که:

«حسن روحانی در سال ۱۳۲۷، در سُرخه، از بخش‌های مرکزی سمنان، چشم به جهان گشود. پس از اتمام دوره دبستان به خواست پدر و تمایل خود، به تحصیل مقدمات علوم دینی در حوزه علمیه سمنان روی آورد. در عین حال به سبب تربیت خانوادگی و اثرپذیری از خلق و خوی استادانش، به تهجد، سحرخیزی و انجام مستحبات و نوافل، مقید بود. در این دوران، او مجذوب اساتید خود، به خصوص حجت الاسلام نجات و علامه حائری سمنانی بود و از طریق او با امام خمینی (ره) که در آن هنگام از مدرسین والامرتبه حوزه علمیه قم بود، آشنا گردید و آرزوی دیدار حاج آقا روح الله در دلش شکوفا شد.



روحانی در نوجوانی

در تابستان ۱۳۴۰، عازم قم شد و از خوش اقبالی، وارد مدرسه‌ای شد که از همان سال با مدیریت دکتر بهشتی و همکاری تنی چند از فضلاء حوزه، برنامه درسی نوینی در آن به اجرا درآمده بود و طلاب مدرسه افزون بر دروس حوزوی، می‌بایست ادبیات، زبان فارسی و انگلیسی و ریاضیات و تاریخ اسلام را نیز به عنوان مواد درسی می‌گذراندند و با استفاده از شیوه‌های جدید آموزش، مراحل مختلف دروس حوزوی را طی می‌کردند.

حسن روحانی در سال‌های اقامت در قم، علاوه بر فقه و اصول و دیگر دانش‌های حوزوی، دروس دبیرستانی را نیز با تلاش شخصی خود فرا گرفت و در شهریور ۱۳۴۷، موفق به دریافت دیپلم متوسطه شد و سال بعد به دانشگاه راه یافت.

این طلبه جوان از شانزده سالگی کار سخنرانی و منبر را آغاز کرد و از قضای روزگار، در اولین سفر تبلیغی خود در تویسرکان، توسط شهربانی دستگیر و بازداشت شد. روحانی به رغم اخذ مدرک لیسانس حقوق از دانشگاه تهران، از فعالیت در دادگستری و قضاوت سربرداشت و همچنان به کار تبلیغ و منبر ادامه داد و به زودی از سخنوران پرآوازه



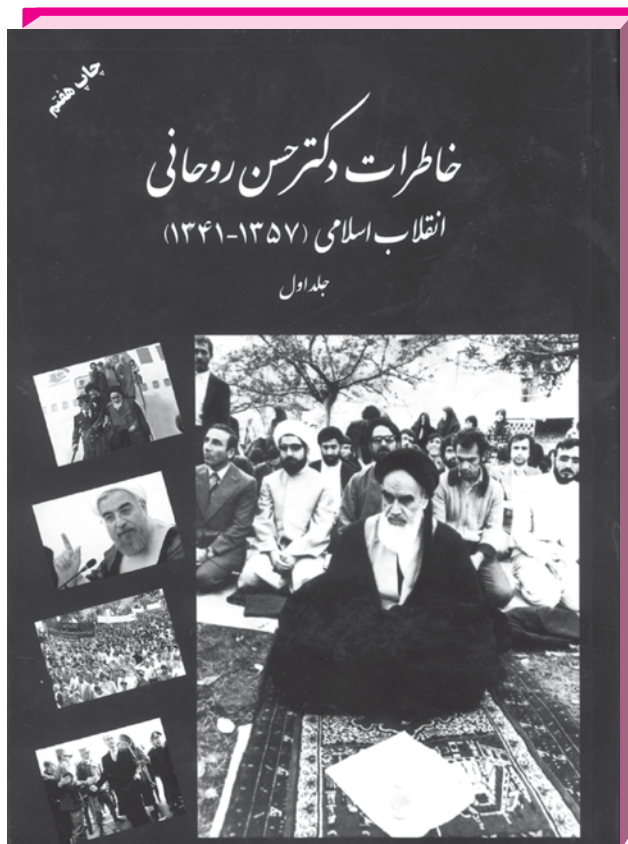
شد؛ به گونه‌ای که در سال‌های ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۷ به عنوان یکی از مشهورترین سخنرانان کشور در مجامع دینی و سیاسی شناخته می‌شد. به دلیل وسعت اطلاعات دینی و تسلط وی به اطلاعات علمی و اجتماعی روز، همواره سخنرانی‌های ایشان از لحاظ عنوان و محتوا بسیار نو و جذاب و در عین حال انقلابی و پرشور و برای نسل جوان و تحصیل کرده کشور بسیار مفید و ارزشمند بود. پس از رحلت غریبانه آیت‌الله حاج سید مصطفی خمینی در اول آبان ۱۳۵۶، حجت‌الاسلام روحانی در مجلس بزرگداشتی که از سوی جمعی از روحانیون و شخصیت‌های مبارز در مسجد ارک تهران برگزار شد، به دعوت آیت‌الله مرتضی مطهری سخنرانی کرد و برای نخستین بار در این سخنرانی پیشنهاد کرد که همگان، از عنوان و لقب «امام» برای آیت‌الله‌العظمی خمینی استفاده کنند و خود نیز در همان مجلس از آیت‌الله خمینی با عنوان امام خمینی یاد کرد. این سخنرانی به قدری مورد توجه جوانان و انقلابیون سراسر کشور قرار گرفت که ده‌هزار نسخه نوار این سخنرانی ظرف چند هفته نه تنها در داخل کشور، بلکه در اقصی نقاط جهان مانند اروپا و آمریکا منتشر شد و در اختیار جوانان علاقه‌مند و دانشجویان قرار گرفت.

پس از این سخنرانی، دکتر روحانی مدتی مخفی و ساواک در همه جا به دنبال دستگیری وی بود. سپس در ماه‌های محرم و صفر، حجت‌الاسلام روحانی با نام مستعار «اسلامی» سخنرانی می‌کرد. در دی‌ماه آن سال که چند شب در شهرستان نهاوند سخنرانی کرد، بعد از سخنرانی شب سوم که مصادف با حوادث ۱۹ دی‌ماه قم شده بود، شهربانی نهاوند مأمور دستگیری وی شد که با تلاش شهید حیدری و دوستانش با لباس مبدل از نهاوند خارج گردید. دکتر روحانی در حالی که در سراسر کشور ممنوع‌المنبر

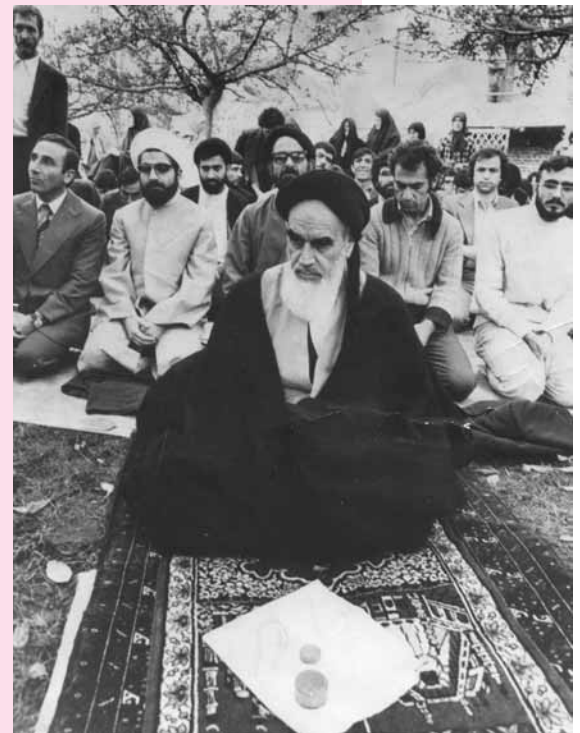
بود، در فروردین ۱۳۵۷ در اجتماع بزرگ مردم یزد سخنرانی کرد و بعد از سخنرانی توانست از یزد خارج شود و به بندرعباس برود. از آن پس، منزل ایشان در تهران تحت مراقبت دائم ساواک جهت دستگیری وی قرار گرفت. وی به توصیه دکتر بهشتی و استاد مطهری از کشور خارج شد و مدتی در خارج از کشور به سخنرانی و تبلیغ پرداخت و پس از عزیمت امام خمینی به پاریس به محضر امام شتافت و به ایشان پیوست.

روحانی که در کنار تبلیغات، به ادامه تحصیل در یکی از دانشگاه‌های انگلستان پرداخته بود، دیگر نتوانست در آن شرایط به فعالیت تحصیلی خود ادامه دهد و با پیوستن به امام خمینی در پاریس، به صورت تمام وقت، به خدمت انقلاب درآمد و به سخنرانی در شهرهای

مختلف اروپا پرداخت. بدین منظور او با سفر به شهرهای مختلف اروپا، برای دانشجویان ایرانی، از انقلاب و چگونگی حکومت اسلامی سخن گفت. آشنایی وی با محیط علمی و دانشگاهی اروپا و فرهنگ غرب، با ابعاد مثبت و منفی آن، موضوعی تأثیرگذار در جامعیت و نحوه اندیشه و نظر او در مسائل جهانی و همچنین در تدبیر و مدیریت وی در سال‌های بعد از پیروزی انقلاب گردید. با اوج‌گیری انقلاب و خروج شاه از ایران، حجت‌الاسلام روحانی نیز در بهمن ۱۳۵۷، به ایران بازگشت و یکسره به خدمت نظام اسلامی درآمد و مأموریت یافت ارتش فروپاشیده را سروسامان دهد و احیا کند؛ ضمن آنکه برای تبلیغ به شهرهای مختلف هم سفر می‌کرد و با گروه‌های معارض انقلاب چون چپی‌ها و



سازمان مجاهدین (منافقین) به بحث و مناظره می پرداخت...» (صص ۱۶-۱۴) کتاب حاضر تنها دربرگیرنده خاطرات دکتر روحانی در دوره مذکور نیست. بلکه حاوی اطلاعات جالبی از محیط تولد و پرورش فکری و تربیتی نامبرده و اوضاع اجتماعی آن روزگار نیز هست که فهرست آن در پی خواهد آمد. ازجمله مطالب جالب و خواندنی



روحانی در کنار امام (ره) در نوفل لوشاتو فرانسه

این کتاب (که ماحصل ۱۹ جلسه ضبط خاطرات توسط مرکز اسناد انقلاب اسلامی است و قرار است مابقی آن در مجلدات بعدی انتشار یابد) چگونگی آشنایی نامبرده با دکتر بهشتی و امام خمینی (ره) است. سفر دومانه وی در عنوان جوانی به عتبات حاوی اطلاعات جالبی از دوران تبعید امام خمینی (ره) و اوضاع اجتماعی عراق و آیات عظام حکیم و خوئی است. در

این کتاب همچنین خواننده با زندگی طلبگی آشنا می گردد و تصویر جالبی از آن به دست می آورد. بد نیست به نقل سطوری از زبان نویسنده بپردازم: «در اینجا مجدداً تأکید می کنم که لذت بخش ترین دوران زندگی من همان دوران طلبگی ام در قم بود. دریا که آن سال ها خیلی زود سپری شد و دیگر باز نمی گردد. از آنجا که من در دانشگاه تهران تحصیل کرده و مدتی اقامت در کوی دانشگاه را نیز تجربه نموده ام و همچنین دانشگاه های مختلف خارج از کشور را نیز از نزدیک دیده ام و بخشی از تحصیلات دانشگاهی من نیز در خارج از کشور بوده و مشاغل و مسئولیت های سیاسی مختلفی را نیز بعد از پیروزی انقلاب بر عهده داشته ام، می توانم به جرئت بگویم هیچ دوره ای برای من بهتر از دوران طلبگی و تحصیل در حوزه علمیه قم نبود. هر چند من نیز همچون بیشتر طلاب، از لحاظ مادی شدیداً در تنگنا بودم و جمع ارزش تمام وسایل زندگی طلبگی ام به پول آن زمان (سال های ۱۳۴۱-۱۳۴۰) از صد تومان تجاوز نمی کرد و به دلیل مضیقه مالی، همانند اکثر طلبه ها نمی توانستم زندگی راحتی داشته باشم و حتی امکان تهیه غذای گرم به طور متوسط هر ۴۸ ساعت یک بار بیشتر برایم نبود و از لحاظ پوشاک و لباس وضع به گونه ای بود که می بایست یک دست لباس را چندین سال بپوشم و امکان گردش و سفر تفریحی در طول یازده سال برایم نبود و یا به ندرت اتفاق می افتاد و اصولاً خیلی با عسرت زندگی می کردم، ولی در عین حال سال های تحصیل من در حوزه علمیه قم، بسیار روحیه ساز بود و هیچ مشکلی نمی توانست بر صفا و معنویت آن دوران تأثیر بگذارد. زندگی ساده توأم با معنویت و فضای سال های مبارزاتی با رژیم سفاک گذشته، بسیار لذت بخش

و غرور آفرین بود و احساس می کنم یکی از بهترین نعمت هایی بود که خداوند متعال به من ارزانی داشت و بر من منت گذاشت.» ص ۲۹۱
دکتر روحانی در کوران جوانی به فعالیت های سیاسی وارد می شود، در شهرهای دور و نزدیک به سخنرانی می پردازد، با رهبر معظم انقلاب، شهید مطهری، آیت... موحدی کرمانی و شهید بهشتی مأنوس و مرتبط می گردد...
یکی از مهم ترین محورهای این کتاب، خاطرات دکتر روحانی از دوران اقامت امام در نوفل لوشاتو است. اطلاعاتی مربوط به اوضاع عمومی، شخصیت ها، بازتاب خارجی حوادث انقلاب و بسیاری مطالب دیگر که در نوع خود منحصر به فرد است. فهرست مطالب کتاب عبارت است از:

مقدمه

پیشگفتار چاپ پنجم

پیشگفتار

فصل اول: دوران کودکی و دبستان/ پدر و مادر/ خاطرات دوران کودکی/ دوران دبستان/ سفر به عراق برای زیارت عتبات/ وضع درسی در دوره دبستان/ عالم و ارسته روستا/ پدری پرتلاش/ شیخ غلامحسین گلکمانی/ رخدادی عجیب در ماه محرم/ تمرین خوداتکایی/ هم کلاسی ها/ ایام پایانی دوران دبستان

فصل دوم: آغاز طلبگی (حوزه علمیه سمنان)/ زمینه های گرایش به تحصیلات دینی/ ورود به حوزه علمیه سمنان/ هم کلاسی ها/ فضایل امام خمینی به روایت مرحوم علامه سمنانی/ فضای روح بخش عبادت سحرگاهی/ رحلت آیت الله العظمی بروجردی/ آیت الله زیارتی/ یک روز کوه پیمایی/ عزیمت به قم

فصل سوم: ورود به مدرسه آیت الله

گلیایگانی/ مرجعیت پس از آیت الله
 بروجردی/ اولین دیدار با امام (ره)/
 وضعیت معیشتی من در قم/ کلاس های
 درس/ برنامه ریزی نوین شهید بهشتی/
 آغاز فعالیت مدرسه علوی/ وضعیت
 درسی/ اوقات فراغت و تعطیل هفتگی/
 تعطیلات تابستانی/ ارتباط صمیمی تر
 با دکتر بهشتی/ دوستان جدید در سال
 جدید/ ورود امام به صحنه مبارزات
 سیاسی

فصل چهارم: آغاز نهضت
اسلامی/ سیاست های شاه و مواضع
 آیت الله بروجردی/ آغاز علنی مبارزه
 حضرت امام/ ضبط و پخش سخنرانی ها
 و اعلامیه ها/ لغو لایحه انجمن های ایالتی
 و ولایتی/ لوایح ششگانه/ پخش اعلامیه
 در سرخه/ سفر شاه به قم/ تحریم جشن
 عید نوروز/ حادثه فیضیه/ عکس العمل
 حضرت امام/ قم، پس از حادثه فیضیه/
 امام و مسیر نهضت اسلامی/ تخریب
 فیضیه؛ نماد شاه دوستی/ خدمت سربازی
 طلبه ها/ محرم، ماه قیام/ یک دیدار اتفاقی
 با امام/ سخنرانی باشکوه امام در روز
 عاشورا/ دستگیری امام و قیام ۱۵ خرداد
فصل پنجم: حضرت امام در رأس
نهضت اسلامی/ علل دستگیری امام/
 امام و مبارزه مسلحانه/ دستاوردهای قیام
 ۱۵ خرداد/ تثبیت مرجعیت امام/ هجرت
 علما به تهران/ دفاع علامه سمنانی از امام/
 دستگیری طبیب و حاج اسمعیل رضایی/
 بازگشایی مدرسه و آغاز مشکلات/
 بازگشت به حوزه/ سفر به مشهد/ آزادی
 امام و جشن و سرور مردم/ مقاله روزنامه
 اطلاعات و واکنش امام

فصل ششم: مبارزه با استعمار
خارجی/ دوستان جدید در مدرسه
 مهدیه/ انتقال محل تدریس امام (ره)/
 مطالبی از سلوک امام (ره)/ سالگرد قیام
 ۱۵ خرداد/ جلسات هفتگی استانی/
 بازگشایی حوزه و سخنرانی امام/ ماجرای
 «دارالتبلیغ اسلامی»/ کاپیتولاسیون و امام

خمینی (ره)

فصل هفتم: تبعید امام به ترکیه/
 دستگیری و تبعید امام (ره)/ اقدامات
 طلبه ها پس از تبعید حضرت امام/
 لیلۃ الضرب/ ترور حسنعلی منصور/
 اقدامات گسترده برای آزادی امام/ نشریه
 انتقام/ فروردین ۱۳۴۴/ شرایط درسی آن
 سال ها/ آغاز منبر و سخنرانی های مذهبی/
 مرحله جدید زندگی/ حزب ملل اسلامی
فصل هشتم: تبعید امام خمینی

به نجف اشرف/ ورود امام خمینی به
 نجف/ استفاده از فرصت تابستان برای
 تحصیلات جدید/ تغییر نام خانوادگی/
 تجربه تلخ/ سفر به گرگان/ زیارت
 عتبات/ سفر به عراق/ ورود به بصره/
 ورود به نجف/ چند خاطره از امام (ره)/
 کربلا و ایام اربعین/ جنگ شش روزه/
 فوت غم انگیز شیخ محسن تهرانی/
 ویژگی هایی از علمای نجف/ زندگی
 طلبگی در قم/ مرجعیت پس از آیت الله
 حکیم/ جریان دکتر شریعتی/ حرکت
 اولیه مجاهدین خلق/ غائله شهید
 جاوید/ آغاز تشکیل خانواده/ ورود به
 دانشگاه و اقامت در تهران/ کارآموزی
 در دادگستری/ دوران خدمت وظیفه
 عمومی/ دستگیری برادر محسن آقا
 در سمنان/ سخنرانی های انقلابی در
 سال های بسیار حساس نهضت اسلامی/
 استمرار برنامه منبر و سخنرانی ها/ نقل
 یک خاطره تلخ/ سخنرانی های شهرستان
 رفسنجان/ سخنرانی در شهرستان یزد/
 منبرهای اصفهان و پیگرد ساواک/
 سخنرانی در قم

فصل نهم: اوج گیری و پیروزی
انقلاب اسلامی/ رحلت حاج آقا مصطفی
 خمینی/ لقب «امام» برای رهبر انقلاب/
 منبر ساطوریه!/ توصیه دوستان مبارز/
 روحانیون سنتی/ شکل گیری جامعه
 روحانیت مبارز/ سفر به انگلستان برای
 ادامه تحصیل و تبلیغات/ فعالیت های
 سیاسی در انگلستان/ ماه رمضان سال

۱۳۵۷/ شهریور سال ۱۳۵۷

فصل دهم: هجرت امام خمینی به
پاریس/ هجرت امام خمینی به پاریس/
 اولین سفر به پاریس/ دومین سفر به
 پاریس/ مهندس بازرگان و سیاست
 گام به گام/ سومین سفر به پاریس/ کریم
 سنجابی در پاریس/ شروع به کار دولت
 نظامی/ سفر علامه مطهری به پاریس/
 چهارمین سفر به پاریس/ یک خبر
 تأسف بار/ سخنرانی در دانشگاه های
 انگلیس/ پنجمین سفر به پاریس/
 ششمین سفر به پاریس/ هفتمین سفر به
 پاریس/ هشتمین سفر به پاریس/ نهمین
 سفر به پاریس/ دهمین سفر به پاریس/
 بازگشت به وطن/ پیروزی انقلاب
 اسلامی/ تحلیل غرب از پیروزی انقلاب
 اسلامی/ خاطراتی از نوفل لوشاتو/ بخشی
 دیگر از خاطرات نوفل لوشاتو/ بسته شدن
 مجدد فرودگاه مهرآباد/ بوی وطن، عطر
 انقلاب/ روزهای اولیه ورود به ایران/
 گوشه ای از تلاش های اعضای خانواده ام
 در انقلاب/ رحلت پدرم/ خاطرات و
 فعالیت های برادرم، حسین آقا/ فعالیت های
 آقای حسن نجار/ فعالیت های آقای
 اسدالله وطنی

فصل یازدهم: تثبیت انقلاب/
 روزهای سرنوشت ساز/ معضلات
 هفته های اولیه/ اقدامات امیدبخش/
 همه پرسی جمهوری اسلامی/ کارشکنی
 و اعتصابات در ارتش/ مسئله حجاب/
 دستگیری فرزندان آیت الله طالقانی/
 خلع سلاح عمومی/ حزب خلق مسلمان/
 دادگاه انقلاب، کمیته ها و تثبیت انقلاب/
 اولین اقدام تروریستی/ روز کارگر/
 شهادت استاد مطهری/ سفرهای تبلیغی/
 یادبود پانزدهم خرداد/ مسائل ارتش/
 تحصن ها/ انجمن های اسلامی/ نماز
 جمعه/ مجلس خبرگان قانون اساسی/
 روز قدس/ ترور نافر جام/ ناامنی ها و
 توطئه های ماه های اولیه/ مراسم حج
اپوست ها: اسناد و تصاویر و نمایه